

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Министерство за образование и наука
Биро за развој и професионалн
СТАТУС

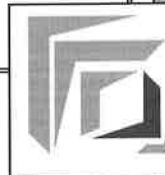
Примено:	02.09.2019		
Орг. единица:	Брод	Градност	Видност:
02	12/102		

Адмисни знак: 0904
Рок на членство: ТРЖБИО
02.09.19 2019

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11) и член 25 став 2 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/2010, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13 и 41/2014) министерот за образование и наука ја утврди наставната програма по предметот *јазик и култура на Бошњаци* за VII одделение, на деветгодишното основно воспитание и образование

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

НАСТАВНА
ПРОГРАМА

ЈАЗИК И КУЛТУРА НА БОШЊАЦИТЕ

Скопје, јуни 2014 година

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО
ОБРАЗОВАНИЕ

VII ОДДЕЛЕНИЕ

I. ВОВЕД

Наставата по предметот Јазик и култура на Бошњаците им овозможува на учениците од VII до IX одделение продилабочување, проширување и синтетизирање на здобиените знаења и способности за примена на босанскиот јазик во сите видови комуникација, како и интерес за историскиот развој на босанскиот јазик. Преку наставата по Јазик и култура на Бошњаците се усовршуваат вештините на учениците за слушање, читање, доживување и толкување на литературните текстови, за истражување, творење, писмено и усно изразување на стандарден босански јазик.

Предмет Јазик и култура на Бошњаците создава основа за примена на здобиените знаења за стандарднојазичната норма и игра многу значајна улога во остварувањето на воспитниот процес, преку литературните и другите текстови, во смисла на естетската, етичката, социјалната, националната и другите компоненти што го сочинуваат воспитно-образовниот курикулум.

Според наставниот план за предметот Јазик и култура на Бошњаците се планирани по 2 часа неделно, односно 72 наставни часа годишно. Наставниот предмет јазик и култура на Бошњаците во наставниот план има статус на избран наставен предмет.

Назив на наставниот предмет: *јазик и култура на Бошњаците*

Вид на основно образование: деветгодишно основно образование

Број на часови на наставниот предмет:

- Број на часови неделно: 2 часа
- Број на часови годишно: 72 часа

Статус на наставниот предмет: Изборен предмет

II. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ОД VII ДО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да усвојува знаења за потеклото, развојот и карактеристиките на босанското писмо и босанскиот јазик,
- да се оспособува за разликување правилна употреба на членот кај именките,
- да се оспособува за разликување на заменките во реченицата,
- да се оспособи да ги разликува и правилно да ги употребува падежите,
- да се оспособи да ги усогласува придавките со именките (род, број и член),
- да се оспособува за препознавање на различните граматички категории кај глаголите и простите глаголки форми,
- да ги препознава различните видови реченици според содржината (расказни, прашални и одречни),
- да се оспособува да прераскажува прочитан текст, гледана ТВ емисија или театарска представа,
- развивање на свеста за сопствениот идентитет и карактеристиките на Бошњациите во Р.М.,
- да се запознаваат и да ги афирмираат вредностите на својата култура, обичаи и начин на живеење,
- да препознаваат и компарираат сличности и разлики во однос на народите со кои живеат на ниво на јазик и култура,
- да се запознае со важноста на интеркултурниот дијалог и почитување на различноста,
- да развива чувство за припадност кон Република Македонија, бошњачкиот народ и почит кон другите култури.

III. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ ВО VII ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- Да развива интерес и знаење за првите писмени споменици од историјата на Бошњаците,
- систематско проширување на знаењата за современиот босански стандарден јазик,
- систематско, содржинско богатење и проширување на лексичкиот фонд на мајчиниот јазик,
- развивање на способностите за точно и јасно искажување,
- наглаголно развивање на способностите за усно и писмено изразување,
- богатење на речникот со нови зборови од босанскиот јазик,
- развивање на чувството за стилска употреба на лексичкиот фонд,
- запознавање на учениците со книжевните дела со трајна уметничка вредност од бошњачкото книжевно наследство како и од другите народи во Р. Македонија и светот,
- оспособување на учениците за самостојно критичко мислење и вреднување на книжевните текстови и негување на смислата за убавото низ анализа и избор на тие текстови,
- усвојување на основни и стручни поими од лингвистиката, теорија на книжевноста и уметноста воопшто,
- да се запознава со елементи од бошњачката традиција и култура,
- оспособување на учениците да во своите знаења за јазикот и книжевноста вметнат и знаења од други видови современи видови комуникација (ТВ, компјутери и др.).

КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Програмско подрачје: ЈАЗИК (26 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученкот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да се запознае со потеклото на босански јазик • Да се запознае со развојот на босанското писмо 	<ul style="list-style-type: none"> • Развој на словенската писменоста (старословенск и јазик) • Први пишани споменици на босански јазик 	<ul style="list-style-type: none"> • Епиграфика Епиграф(надгробни споменици) • Глаголица, кирилица, босанчица 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби со разгледување на материјали за првите споменици (Хумаčka плоча, повеќа на банот Кулин,) примероци на текстови и илустрации
Фонетика			
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги продлабочи знаењата за едначење на согласките според звучност и начин на место и творба; 	<ul style="list-style-type: none"> • Поделба на согласките според звучноста • Гласовни промени: I и II 	<ul style="list-style-type: none"> • Звучност/безвучност • Палаталност/непалаталнос т 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за воочување на промената на зборовите при едначење по звучност. <p><i>Уџбас: уџбас>уџарса;</i></p>

<ul style="list-style-type: none"> • Да ги продлабочи знаењата за основните карактеристики на гласовните промени: палатализација, непостојано а, промена на л во о, едначење на согласките според звучноста и според начинот на образзување, јотување, асимилација на самогласките и губење на самогласките; 	<ul style="list-style-type: none"> • палатализација • Непостојано а • Промената на л во о • Едначење на согласките според звучноста • Едначење на согласките според начинот на образзување • Јотување • Асимилација на самогласките • Губење (дисимилација) на самогласките 	<ul style="list-style-type: none"> • Палатализација • Сибиларизација јотување • Асимилација/дисимилација 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>svatba > svadba;</i> <i>Izitisniti > isitisniti.</i> • Вежби за воочување на промената на зборовите според начин и место на творба. <i>Lisće > lišće; prosnja > prošnja;</i> <i>Grozde > gvožđe; voznja > vožnja.</i> • Вежби за препознавање на гласовната појава на I II палатализација во речениците со заокружување на точниот збор. <i>Jupak > jupaće; poslanik > poslanice;</i> <i>Otac oće; mjesec mjeseće;</i> <i>Jupak > jupaci; tika > tici;</i> <i>tjka > tjići; kōska > kōski; sēka > séki.</i> • Вежби за откривање на промената на зборовите кај придавките во компаратив, односно јотување.
---	---	---	---

			<p><i>Mlad</i> > <i>mĕdi</i>; <i>tvrd</i> > <i>tṽdi</i>; <i>ljut</i> > <i>ljūci</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вежби за воочување на промената преглас на вокалите и непостојано а во зборовите; <i>Мотак-тотка-тотси</i> <i>Твогас-твогса-твогси</i> <i>твогасә</i>; • Асимилација и дисимилација на самогласките: <i>двојега-двога твојега - твога</i> <i>ројас - рās</i>; <i>Веџ - Веџом; кеј - кејом; радеж - радежом</i>;
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги препознава видовите зборови според морфолошки критериум • Да ја определува групата во која припаѓаат видовите зборови 	<p>Морфологија</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Морфолошка квалификација на зборовите: менливи, делумно менливи и • Морфолошка квалификација на зборовите 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на видовите зборови. • Вежби за класификација на зборовите на зборовните групи

(менгливи, делумно менгливи и менгливи).	неменгливи зборови		
<ul style="list-style-type: none"> • Да разликува видови промени кај зборовите (деглинација, конјугација и компарација); • Препознавање на деглинацијата како вид промена на зборови-падежи: номинатив, генитив, датив, акузатив, вокатив, инструментал и локатив; 	<ul style="list-style-type: none"> • Деглинација (именки, придавки и заменки) • Конјугација (глаголи) • Компарација (придавки и прилози) 	<ul style="list-style-type: none"> • Деглинација • Конјугација • компарација • Номинатив, генитив, датив, акузатив, вокатив, инструментал и локатив 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежба за воочување на промените кај зборовите со набљудување на зборови од секојдневието. <i>Двију паše vtijedne isčeniše.</i> <i>Двијих паših vtijednih isčeniša.</i> • Вежба со препознавање на падежи со падежни прашања, разликување на падежи и нивното значење) Nominativ: Ko? Šta? <i>sèstra</i> Genitiv: Od koga? Od čega? <i>sèstre</i> Dativ: Kome? Čemu? <i>sèstri</i> Akuzativ: Koga? Šta? <i>sèstru</i> Vokativ: dozivanje (o)j! Ne(j) <i>sèstro</i> Instrumental: S kim? S čim? <i>sèstrom</i> Lokativ: O kome? O čemu? <i>sèstri</i>

<ul style="list-style-type: none"> • Да го систематизира и проширува знаењето за именките; • Да ги разликува и класифицира именките според значењето; • Да го разбира поимот деклинација и да ги знае деклинациските категории: род, број и падеж; • Да знае дека именките со менување добиваат нови падежни форми; • Да ја усвои деклинацијата и правилно да ги употребува предлозите со падежните форми на именките; • Да ги воочува гласовните промени настанати во падежната форма на именката 	<ul style="list-style-type: none"> • Поделба на именките според значењето; сопствени, општи, збирни, материјални • Деклинација кај именките • Род и број кај именките • Поим падеж: граматичка основа и наставка за форма 	<ul style="list-style-type: none"> • Именки: општи, сопствени, збирни, материјални, • Род и број • Деклинација • Падеж • Граматичка основа и наставка за форма на именките 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на именките различни по значење. <i>Рименка, Алдџа; отас, тајка; Мотсад, госрода; Вода, сџејс, д'во;</i> • Вежби за проширување на дадени текстови со именки од различно значење • Вежби на текстови со примери на именска деклинација со користење на достапни наставни средства • Вежби за препознавање на падежните во реченици со поставување на прашања и заокружување точно/неточно • Вежби на подготвени текстови за допишување на падежни наставки, за откривање на погрешно употребени падежни форми и за употреба на предлози со именки во падежна
--	---	---	--

			<p>форма.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Да знае дека глаголите според значење се делат на глаголи на дејствие, состојба и случување; • Да се запознае со граматичките категории: вид (аспект), транзитивност и состојба • Да ги препознава граматичките особини: лице, време, начин, род и број; • Да разликува глаголско лице • Да препознава глаголско време: сегашно, минато и идно • Да се запознае со видови 	<ul style="list-style-type: none"> • Глаголите како зборови за дејствие, состојба и случување • Поделба на глаголите според вид: свршени и неsvршени • Поделба на глаголите според транзитивност: транзитивни и нетранзитивни • Поделба на глаголите 	<ul style="list-style-type: none"> • Глаголи • Свршени и неsvршени глаголи • Транзитивни и нетранзитивни глаголи • Актив и пасив 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за откривање на глаголите кои значат дејство- <i>hòdati, kòsiti; случување-òstarjeti, naòblaçitti se; и состојба – rojàvitti se</i> • Вежби со препознавање на видови глаголи: свршени - <i>таhnuti</i> Неsvршени - <i>màhati</i> транзитивни – <i>dàti /miku/</i> нетранзитивни – <i>izlaziti</i> актив - <i>Ajša čita.</i> пасив – <i>Dješak je prègledan.</i> Прво лице – <i>čtam</i> Второ лице – <i>čtaš</i>

<p>глаголски начини: изјавен (индикатив), можен (кондиционал) и заповеден (императив)</p>	<p>според состојба: актив и пасив</p> <ul style="list-style-type: none"> Глаголско лице: прво, второ и трето лице Сегашност, минато и иднина Искажување на модалноста со индикатив, кондиционал и императив 	<ul style="list-style-type: none"> Глаголско лице Сегашност, минато и иднина Индикатив, кондиционал и императив 	<p>Трето лице – <i>çta</i></p> <p>Сегашност – <i>Samija zà liv svijeçe.</i> Минато – <i>Lamija je naiçila rjesta naramet.</i> Иднина – <i>Selma çe studirati u Sarajevii.</i> Индикатив – <i>Çitam knjiçu.</i> кондиционал – <i>Ti bi çtala knjiçu.</i> Императив – <i>Çitaј knjiçu!</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Вежби со препознавање на видови придавки. Вежби каде што е дадена основната форма на придавката и градење на компаратив и суперлатив. <i>Brz-brži-pajbrži;</i> Вежби со согласување на придавката со именката покрај која е употребена во род, број и
<p>Да ги проширува знаењата за придавките за значењето на придавките со категориите род и број;</p> <ul style="list-style-type: none"> Да разликува и применува видови придавки Да го разликува и да ги применува степенувањето кај придавките; 	<ul style="list-style-type: none"> Согласување на придавките по род и број Придавки: описни, присвојни, материјални Промена: 	<ul style="list-style-type: none"> Согласување 	

<ul style="list-style-type: none"> • Да знае дека придавката се согласува со именката покрај која стои по род, број и падеж; • Да препознава падеж на придавката според падежната форма на именката; • Да ги препознава и применува заменките како видови зборови; • Да умеа да ги оддели според нивното значење и да ги знае нивните граматички особини • Да ги употребува правилно формите на заменките и да ги воочува падежните форми 	<p>позитив, компаратив, суперлатив</p> <p>согласување на придавката со именката по падеж</p> <p>Именски заменици:</p> <ul style="list-style-type: none"> • лични заменици • заменката <i>себе, се</i> • прашалната заменка за лица и предмети <i>кој, што</i> и сложените заменици изведени од неа • општи заменици • Придавски заменици со 	<p>на придавката со именката по падеж</p> <ul style="list-style-type: none"> • Именски заменици • Лични • Заменката <i>себе, се</i> • Прашалната заменка за лица и предмети • Општи заменици • Придавски заменици; присвојни, показни, описни, количински • Придавски заменици без обележје: 	<p>падеж.</p> <p><i>о̀сџев савјет; о̀сџева савјета; о̀сџеви савјети;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање и применување на заменките и нивниот вид. • Вежби за воочување и разликување на граматичките карактеристиките на заменките. <p><i>Sə ve, sə̀ bi, sə̀ ve, sə̀ vom, sə̀ bi</i> <i>Kò, kò ga, kò m, kò g, -, kò me, kò m</i> <i>Kò ji, kò je ga, kò jem, -, -, kò jim, kò jem</i> <i>Ako me ko šta za Medihu Rita,</i> <i>nešu mi reši.</i> <i>Uh, što vas je okupila papa!</i> <i>Moј, ovaј, ovaкаv, ovoлик</i></p> <p><i>Koјi, sјij, koје, iкакаv, niкојi,</i></p>
--	--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Да разликува видови броеви и да се запознае со нивната промена 	<ul style="list-style-type: none"> • Придавски заменки без обележје лице: прашално-односни, неопределени, одречни, општи • Деклинација 	<ul style="list-style-type: none"> • Деклинација 	<p><i>svakaкав</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Вежби за отстранување на грешките при изговорот и пишувањето на одредени падежни форми на заменките. <i>Ја, мене, ми, мене, ѝ, тиот, тиот, ми</i> • <i>Неки, некога, некаде, ѝ, пеки, пеки, некот</i> • Вежби за препознавање на вметнати зборови во текст и определување на нивното место во табели. • Вежби со промена на видови зборови. <i>два, двајц, двата, два, два, двата, двата;</i> <i>дуги, други, другот, ѝ, други, други, другот;</i>
--	--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Да разликува видови прилози по значење и нивната промена 	<ul style="list-style-type: none"> • Видови прилози по значење: за место, време, начински, причински, количински 	<ul style="list-style-type: none"> • Бројни именки • Бројни придјевни 	<p><i>двоје, двог, двом, двоје, двоје, двота, двом;</i></p> <p><i>одвојца, тројца, ретепца;</i> <i>двоја врата, четвгеге орапци</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на видови броеви и видови промени на броеви • Вежби за препознавање на прилози во текст. <p><i>Вкзг, данас, брзо, хо тимисе, до ста, дјелмишо</i></p> <p><i>Опи живе далеко.</i> <i>Намјетно је плакала.</i> <i>До си си вло гадо.</i></p>
--	---	---	---

Синтакса			
<ul style="list-style-type: none"> • Да умее да ги открива подметот и прирокот во реченицата • Да го именува видот на зборот кој е во функција на подмет во реченицата • Да ги препознава и именува прилошките определби • Да ги препознава сложените реченици: • Да го усвои поимот за сложена реченица 	<ul style="list-style-type: none"> • Реченица: главни реченични делови • Подмет: зборови во функција на подмет • Прилошки определби за место, време и начин • Сложена реченица: поим за сложена реченица 	<ul style="list-style-type: none"> • Прилошки определби за место, време и начин • Сложена реченица 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање и класифицирање на прилошките определби според видот. <i>Jedne su ptice u ritu izgubile snove.</i> <i>Kepuo sam lekato.</i> <i>Gledala me razgogašenih očiju.</i> <i>Zato svijet ide naorako.</i> • Вежби за разликување на прилогот од придавката во дадената реченица. • Вежби за откривање на сложената реченица. <i>Znam dosta Vošnjaka koji su paukom ili sudbinom prevažili i sebe nagone koristljivojia.</i> • Вежби за составување на сложени реченици

	Речник и стил		
<ul style="list-style-type: none"> • Да прави разлика во лексичкото значење на зборовите • Да ги препознава синоними, антоними, пароними и хомонимите, 	<ul style="list-style-type: none"> • Лексичкото значење на зборовите: • Синоними • Антоними • Пароними 	<ul style="list-style-type: none"> • Хомоними • Синоними • Антоними • Пароними 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за откривање на зборовите според нивното лексичко значење. <i>Rok (vreme) – rok (vrsta muzike)</i> <i>Vika – vika – galata</i> <i>Sretan – nesretan</i> <i>neodlučen - neodlučan</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Да го знае значењето на посочените кратенки • Да знае правилно да ги употреби интерпункциските знацида ги применува правилата за слеано и разделно пишување на зборовите 	<p>Правопис</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кратенки за обраќање кон лица • Употреба на интерпункциск и знаци • Слеано и разделно пишување на зборови 	<ul style="list-style-type: none"> • Кратенки • Слеано пишување на зборови 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за објаснување на посочените кратенки. <i>r. (razred), uč. (učenik), i sl. (i slično)</i> <i>I (itar), st (septimetar), Al (aluminij)</i> • Вежби за скратување на зборовите • Вежби со примена на интерпункциските знаци. • Вежби за слеано и разделно

			пишување на зборовите – диктат
--	--	--	--------------------------------

Програмско подрачје: ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ (22 часа)

Цели	Содржини	Поними	Активности и методи
Ученикот/ученичката: <ul style="list-style-type: none"> • Развивање на способности за читање со почитување на правилата за изразно читање; • Да употребува соодветни зборови за културна комуникација; • Да води службен и приватен разговор со службени лица во училиштето (	1. Усно изразување <ul style="list-style-type: none"> • Разговорот како вид комуникација: формулирање прашања одговори на прашањата • Интервју • Хронолошко и ретроспективно раскажување • Дегално опишување • Општување на ликови и личности 	<ul style="list-style-type: none"> • Разговор • Интервју • Прераскажување • Општување • Лик и личност 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за културна комуникација. • Импровизирани разговори со избор на зборови соодветни со кого се комуницира. • Вежби во пар за водење службен и приватен разговор, телефонски разговор. • Вежби за течно, живо и интересно раскажување. • Вежби за хронолошко и ретроспективно

<p>наставник, ученик, родител);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да умее накусо да раскажува доживевани настани од училиштето и семејството; • Да раскажува по хронологијата и според ретроспективата • Да ги воочи деталите во описите • Да пишува извештај за активности во училиштето • да ги применува знаењата за читање, (дијалог, монолог, раскажување на автор) • Да умее сценски да изведе драмски текст 	<ul style="list-style-type: none"> • Известување • Сценски изведби 	<ul style="list-style-type: none"> • Извештај • Драматизација 	<p>раскажување на доживевани настани.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вежби за детално опишување со примена на изразни средства. • Вежби за пишување извештај. • Текстови од весници и списанија. • Читање на соопштенија и вестии. <p>(за разни настани и активности во училиштето)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вежби за читање текстови по улоги. • Организирање сценски изведби.
---	--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Да прераскажува писмено текст следејќи го текот на настаните (прочитан текст, гледан филм) • Да знае писмено да опишува доживевани настани или сведоштва • Да знае писмено да опишува лик според општи карактеристики; • Да знае да пишува покана според правописни правила • Да знае основни правила во писмената комуникација со моби пораки, јазикот на блог, месенџер сервиси и преку 	<p>2. Писмено изразување</p> <ul style="list-style-type: none"> • Писмено изразување: • Раскажување • Прераскажување • Опишување • Пишување на покана • Комуникација преку Facebook, Twitter • Диктат со промени • Творечки диктат 	<ul style="list-style-type: none"> • Раскажување • Прераскажување • Опишување • Покана • Facebook • Twitter • Диктат • Аутодиктат • Диктат пресретнување на грешки 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за писмено творење • Вежби за примена на стекнатите знаења за писмено изразување • Пишување на покани за организирани забави или по некој повод • Вежби со подготвени текстови за диктат со промени и творечки диктат • Работа во двојки со меѓусебно диктирање
--	---	---	---

<p>современите начини на социјалните мрежи</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да пишува диктат со правилно користење на граматички правила 			
ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Литература и култура на Бошњациите (24 часа)			
<p>Ученикот/ученичката</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да знае да ја дефинира книжевноста како уметност на зборови со естетска функција • Да се запознае со поделбата на книжевноста • Да ја воочува разликата меѓу фабулата и 	<ul style="list-style-type: none"> • Поделба на литературата на народна уметничка • Поделба на современата книжевност на : лирика, епика и драма • Фабула и содржината 	<ul style="list-style-type: none"> • Народна книжевност • Лирика • Епика • Драма • Фабула и содржината 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби со читање на текстови од народната и уметничката книжевност • Разговори за специфичноста на народната книжевност кај останатите народи кои живеат во РМ, како и споредба со бошњачката народна книжевност • Вежби за објаснување на

<p>содржината</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да презентира фабула од прочитан текст • Да умее да дефинира раскажувачка форма во прво и трето лице • да ја согледа спецификата на драмата во однос на епиката и лириката • да се запознае со основните драмски видови • да ги открива 	<ul style="list-style-type: none"> • Раскажувач во прво и трето лице • Поим за драма • народна поезија • лирска видови: љубовна пејсажна рефлексивна хумористична 	<ul style="list-style-type: none"> • Наратор (раскажувач) • Драма • Комедија, трагедија и современа драма • народна поезија • лирски видови: љубовна 	<p>разликите (споредување на основ на читање на избрани дела од соодветниот вид)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вежби за презентирање на фабула од текст • Вежби за презентирање на содржина од текст • Вежби за писмено претставување на фабула и содржина • Разговор за специфичностите на драмскиот текст во однос на лириката и епиката • Драмски текстови (извадоци) „Јазавас пред sudom“ – Р. Коџиќ
---	---	---	---

<p>основните карактеристики на народната поезија</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да разликува епска од лирска песна на основ доживувањето на песната • Да знае за видови лирски песни: љубовна, пејсажна, рефлексивна, хумористична • да се запознае со карактеристични текстови од босанската поезија, проза и драма (со фрагменти од избрани текстови) 	<ul style="list-style-type: none"> • епска песна • стилски фигури: компарација персонафикација анафора епифора 	<p>пејсажна рефлексивна хумористична</p> <ul style="list-style-type: none"> • епска • компарација • песонификација • анафора • епифора 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за согледување на специфичностите на драмскиот текст • Пишување на краток драмски текст • Вежби со читање на соодветни и прилагодени книжевни дела и материјали за запознавање со карактеристиките на лирските видови. „Нана“ - О. Давиќо „Љубавла рѓа о допи Нупесу і допи Клар“і - V. Пиќ „Љубав белутка“ - V. Рора „Zaris o zemlji“ – Mark Dizdar • Вежби со препознавање
--	--	---	---

			<p>и откривање на стилските фигури во песните</p>
Култура на Бошњациите			
<ul style="list-style-type: none"> • Да се запознае со потеклото на Бошњациите • Да препознава карактеристични обичаи кај Бошњациите • Да се запознае со видови на народната бошњачка носија • Да се запознае со народното материјално и духовно творештво на Бошњациите • Да се запознае со типично уредување на 	<ul style="list-style-type: none"> • Основни сториски податоци за Бошњациите • Етнолошки карактеристики за Бошњациите • Обичаи • Народна носија • Музички инструменти • Детски колективни игри 	<ul style="list-style-type: none"> • Историја на Бошњациите во • Етнолошки карактеристики • Обичаи • Народна носија • Музички инструменти (saz, интелективни игри (vojska, басанје камена и dalj, žmurke, klisa, 	<ul style="list-style-type: none"> • Читање на историски податоци за потеклото на Бошњациите. • Читање на податоци и информации за етнолошките карактеристики на Бошњациите и разгледување на фотографии, презентации Power point. • Разговор за начинот и постапките при одредени обичаите • Разгледување на подготвен материјал за

<p>традиционална бошњачка соба „алатурка,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да се запознава со празниците кои ги празнуваат Бошњациите • Да научи да пее текстови од севдалинки • Да научи едноставно народно оро на Бошњациите 	<ul style="list-style-type: none"> • Бошњачка архитектура • Празници • Севдалинка („Мој дилбере, во изведба на Таше Проевски • Народно оро: Јусуфово коло • Откривање и препознавање на сличности и разлики со културите на другите етнички заедници во Р. Македонија 	<p>теранје)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бошњачка архитектура • Алатурка • Рамазан и Курбан Бајрам • Ден на Бошњациите во Р.М. • Севдалинка • <i>Јусуфово коло</i> 	<p>бошњачката традиционална куќа.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разговор за начинот на прославување на празниците кај Бошњациите. • Слушање на севдалинки и учење на омилени севдалинки • Увежбување на основни чекори на босанското коло „<i>Јусуфово коло</i>„ • Препознавање и откривање на сличностите и разликите во културите со другите
---	--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> • Да ги забележува сличностите и разликите во обичаите, музичкото творештво и културата на другите заедници во Р. Македонија како фактор за зближување со другите и збогатување на личноста 		<p>етнички заедници во Р. М. и разговор за начините на меѓусебно почитување и живеење заедно (читање на текстови од народната и уметничката книжевност, учење на песни и народни игри, учење на основни фрази и терминологија од културата и тардицијата на другите народи во Р.М.;</p>
---	--	---

IV. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Предметот Јазик и култура на Бошњациите на босански јазик ги опфаќа следните подрачја: Јазик (Граматика); Изразување и творење и Литература и култура на Бошњациите.

При планирањето на наставата во VII одделение наставникот/наставничката важно е да има предвид дека треба интегрално да се планираат целите, содржините и активностите од сите наставни подрачја во наставната програма за да може да се постигне целовитост во изучувањето на граматиката, изразувањето и творењето на босански литературен јазик. Исто така, подеднакво треба да внимава, (во интегралното планирање) да не се запостават некои

од битните карактеристики на босанскиот јазик, како и содржините од литературата и културата на Бошњациите. Бидејќи овој наставен предмет во VII одделение се изучува со по два часа неделно, наставната програма одговара на развијните карактеристики на учениците и предвидениот фонд на часови. Така наставникот/наставничката може да планира глобално во рамките на 26 наставни часови да посветува соодветно внимание на содржините и активностите за јазикот (граматика, правопис и правоговор); на 22 наставни часови да планира содржини и активности за изразување и творење; на 24 наставни часови на содржини и активности за литературата и културата на Бошњациите (народни песни, инструменти, носии, ора и игри; обичаи и обреди; стари занаети и други обележја во животот на Бошњациите) кои се интегрирани со другите наставни подрачја.

Како што е веќе наведено, секое наставно подрачје интеракциски упатува на целините на предметот Јазик и култура на Бошњациите на босански јазик. Предметните подрачја даваат такви можности според нивната структура, па во таа смисла не може да се разработуваат содржини (песни, раскази, народни приказни, и сл.), а притоа да не се користат формите на изразување и творење (прераскажување, опишување) или да не се внимава на драматичката точност при говорењето или пак, содржините за јазикот да се разгледуваат независно од текстовите што се обработуваат, како и да не се користат знаењата за јазикот во изразувањето и творењето. Оваа поврзаност во изучувањето на босанскиот јазик е битна карактеристика, исто така како што е и поврзаноста на предметот со другите предметни содржини, што претставува важен принцип во наставата и учењето во основното училиште.

При планирањето на содржините наставникот/наставничката треба да се придржува на правилата на постапност и систематичност, така што во текот на учебната година да се даде акцент за разработка на содржини и активности со користење на латиницата.

Исто така, за да може да се постигне целта на наставата по овој предмет се налага потреба наставникот/наставничката да планира и да обработува претежно содржини (текстови, песни, раскази и сл.) на босански јазик во кои се содржат теми за обичаите и другите обележја од областа на јазикот и културата на Бошњациите.

Освен тоа наставникот/наставничката треба да посвети поголемо внимание за правилна употреба на падежите во босанскиот јазик во усното и писмено изразување кај учениците.

Наставни средства:

- Учебник избран на ниво на училиште за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- Енциклопедии, речници и сл.;
- Аудио-визуелни средства и други средства во зависност од предметот – ЦД
- Други извори на учење: Интернет;

V. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

На почетокот на учебната година наставникот/наставничката прибира показатели со цел да се запознае со предзнаењата на учениците за босанскиот јазик, во функција на квалитетно планирање и реализирање на идните активности. Исто така треба да се воспостави контакт со родителите и да ги запознае со карактеристиките на наставната програма за VII одделение и со начинот на обработка на содржините, следењето на постигањата на учениците. Во VII одделение учениците се оценуваат со бројчана оценка и на крајот на наставната година ученикот добива свидетелство со бројчани оценки. Притоа треба да се нагласи дека оценката по овој предмет влијае на општиот успех на ученикот.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ – Во текот на наставата по Јазик и култура на Бошњаците се препорачува формативно следење кое вклучува изработка и водење на портфолио на учениците што опфаќа:

- Собирање на показателни (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно;
- Тековни (формативни), однапред подготвени, евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретни активности или студии на случај во кои наставникот/наставничката ја бележи фактичката состојба;

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ – Врз основа на целокупните податоци од формативното оценување наставникот/наставничката во текот на годината и на крајот на годината ги оценува со бројчана оценка.

ДОСТАПНОСТ И ПРООДНОСТ НА ПОРТФОЛИОТО

- Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци за ученикот се пренесува во наредното, повисоко одделение.

НАЧИНИ НА ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ – Согласно со природата на предметот Јазик и култура на Бошњаците на босански јазик во VII одделение, може да се применуваат различни методи и техники за *усно и писмено проверување на постигањата на ученикот (говорни вежби, презентации, писмени вежби и сл.).*

VI. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализација се темели на нормативот за простор, опрема и на наставните средства за до одделение донесен од страна на министерот за образование и наука.

VII. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во седмо одделение може да ја изведува лице кое говори на босански јазик и кое завршило Филолошки факултет – настава насока:

- Историја на книжевноста на народите на СФРЈ, со српски јазик како втор главен предмет (по стара програма);
  - Македонска книжевност и јужнословенска книжевност, со српски јазик како втор главен предмет;
  - Македонски јазик, српски јазик и книжевност;
  - Српски јазик под А (по стара програма);
  - Босански, хрватски, српски јазик и книжевност.
- Педагошки факултет
- Природно-математички факултет – група етнологија

VIII. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2014 година

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Наставната програма по предметот *јазик и култура на Бошњаци* за VI одделение од деветгодишното основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Бр 11-13553/1

26-08-2011 30 _____ год.
СКОПЈЕ

МИНИСТЕР

Abd Namim Ademir

Изготвил: работна група, координатор Исмаил Демировиќ
Контролирал: Трајче Георгиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор